

Дзякуй, вёсачкі дарагія

Дзе б па волі лёсу ні апынуўся беларус, калі ён сапраўдны патрыёт, аддана і гарача любіць сваю Айчыну, душэўна перажывае за яе – заўсёды імкнецца пабываць на сваёй малой радзіме, у роднай вёсцы, адкуль калісьці пайшоў у вялікае жыццё.

У роднай хаце, у полі

Родная зямля мае надзвычай вялікую жыццёвую сілу. Яна дае нам смачны духмяны хлеб, поіць вадой са сваіх чыстых крыніц, чаруе сваімі векавымі дубровамі, звонкімі сасоннікамі, пяшчотнымі бярозавымі гаямі, маўклівымі ельнікамі. Уся гэтая прыродная прыгажосць, неацэнная ў наш трывожны час, звязана непасрэдна з вёскамі. Бо нашы продкі душэўна адчувалі і добра ведалі, дзе лепш ставіць хаты, каб жылося і хораша, і цікава, і прыемна, і хлебна. Вельмі дасціпна і вобразна сказана, што Бог стварыў вёску, а людзі – горад. Менавіта вёскі найбольш поўна збераглі нашу каларытную самабытнасць і нацыянальную адметнасць.

– У беларусаў ёсць невычэрпная крыніца мудрасці і сілы: наша найбагацейшая спадчына, – гаворыць старшыня Бярозаўскага райвыканкама Леанід Мартынюк. – Яна ўсюды: у сферы культуры, у гераічным мінулым нашага народа, у цудоўнай прыродзе. Вядома, і ў нашых вёсках, дзе стагоддзямі жылі і рупіліся ў працы нашы продкі. Іх шмат у Бярозаўскім раёне, у тым ліку і зусім маленькіх, дзе яшчэ жывуць людзі. І мы робім усё магчымае, каб гэтыя паселішчы і далей трымаліся, каб родныя, дарагія сэрцу куточки былі клапаціліва дагледжаны...

Станоўчы вопыт Бярозаўскага раёна па добраўпарадкаванні населеных пунктаў і наведзенні парадку на зямлі шырока вядомы і на Брэстчыне, і па ўсёй Беларусі. Згодна з пастановай беларускага ўрада ад 9 красавіка 1998 года ў

краіне праводзіцца рэспубліканскі агляд санітарнага стану і добраўпарадкавання населеных пунктаў. Горад Бяроза стаў яго пераможцам сярод гарадоў і гарадскіх пасёлкаў з насельніцтвам ад 10 да 50 тысяч жыхароў у 2009 і ў 2015 гадах, а яшчэ дзевяць разоў прызнаваўся лідарам аналагічнага абласнога агляду.

Ад райцэнтра стараюцца не адставаць і вёскі. На Бярозаўшчыне клапаціліва даглядаюць паселішчы ўсе разам: мясцовая ўлада, гаспадарнікі, грамадскасць, школьнікі, простыя жыхары, не абьякавыя да сваёй роднай вёскі, луга, возера, ля якога жывуць, бацькоўскай сядзібы... Гэтыя намаганні і рупнасць цесна спалучаюцца тут з захаваннем і памнажэннем духоўнай і матэрыяльнай спадчыны.

Два музеі

За тых 57 гадоў, што я працую ў аичынной журналістыцы, аб'ездзіў усю Беларусь і не бачыў, каб у адной і той жа гаспадарцы, нават і вельмі вялікай, было адразу два музеі. А вось у адкрытым акцыянерным таварыстве «Вінец» Бярозаўскага раёна такое ёсць. Гаспадарку ўжо 32 гады запар узначальвае Яўген Шымчук. Асоба неардынарная. Таленавіты арганізатар і кіраўнік сельскагаспадарчай вытворчасці, вучоны, нястомны руплівец, назаўсёды адданы роднай зямлі, і цудоўны чалавек. Менавіта па яго ініцыятыве і пры непасрэдным удзеле ў вёсцы Равяцічы створаны музей працоўнай і баявой славы.

– Яўген Пятровіч, якую галоўную мэту вы ставілі, ствараючы музей? – пытаюся ў дырэктара.

– Безумоўна, на музей мы ўскладалі такія функцыі, якія маюць важнае значэнне для працаўнікоў нашай гаспадаркі. Па-першае, гэта даніна нашаму мінуламу, святая памяць пра землякоў, што раней жылі і працавалі ў тых вёсках, дзе цяпер жывём і працуем мы. Наш музей часта наведваюць школьнікі і ўсе ахвочыя, чым мы вельмі задаволены. Для нас, безумоўна, надзвычай важна, як успрымае экспазіцыю моладзь. Прынамсі, я часта задаю сабе такія пытанні – пра што думваюць хлопчыкі і дзяўчынкі, калі прыходзяць у музей? Што іх тут больш за ўсё хвалюе, узрушае, западае ў іх сэрцы? Ці надоўга затрымліваюцца ля экспанатаў, і калі так – менавіта ля якіх? Цікавяць іх, скажам, тэма рэчы, якімі карысталіся калісьці людзі, што жылі ў гэтых мясцінах? А як успрымаюць дакументы, прысвечаныя гісторыі калгаса «Запаветы Леніна» – з яго пачыналася наша гаспадарка?

Гутарка ж ідзе пра вельмі важнае – пра грамадзянска-патрыятычнае выхаванне моладзі. Ад таго, як у свядомасці, душах дзяцей, падлеткаў жыве памяць пра гераічнае і трагічнае мінулае нашага народа, залежыць, хто заўтра прыйдзе нам на змену. Будзе кіраваць заводамі, сельгаспрадпрыемствамі, установамі адукацыі, аховы здароўя, навукі... Хто будзе вырашаць найважнейшыя дзяржаўныя пытанні... І, вядома, хто стане ў салдацкі строй, каб быць гатовым, калі спатрэбіцца, абараніць нашу Радзіму.

Музей размешчаны ў будынку праўлення акцыянернага таварыства ў чатырох экспазіцыйных залах. У першай сабраны экспанаты, якія паказваюць быт і ўмовы работы нашых продкаў. Гэта прылады працы, адзенне, кухонныя прадметы, фотаздымкі вясковых хат і падворкаў, старадаўнія кнігі, падручнікі і геаграфічныя карты... У другой – матэрыялы пра гераічнае і трагічнае, што перажылі аднавінасоўцы і землякі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Трэцяя зала непасрэдна расказвае аб стварэнні калгаса «Запаветы Леніна». Цікавыя, нават унікальныя матэрыялы сабраны тут: фотаздымкі першых калгаснікаў

◀ Яўген Шымчук,
дырэктар ААТ «Вінец»

і кіраўнікоў, газетныя выразкі пра поспехі гаспадаркі, пра лепшых яе працаўнікоў, удастоеных дзяржаўных узнагарод, старыя сшыткі з запісамі бухгалтарскага ўліку і шмат іншага. Тут жа захоўваюцца тры пераходныя Чырвоныя сцягі, дыпламы ВДНГ, шматлікія граматы, якімі ўзнагароджаны калгас за дасягненне высокіх вытворчых паказчыкаў. Экспазіцыя чацвёртай залы прысвечана сённяшняму дню гаспадаркі, адлюстроўвае яе вытворчыя і сацыяльныя дасягненні і адначасова сведчыць пра тое, што тут праводзіцца работа, надзвычай важная для захавання вечных чалавечых каштоўнасцей і выхавання любові да сваёй малой радзімы.

– Другі наш музей – прыватны. Яго стварыў у вёсцы Сабалі Анатоль Жалудко са сваім бацькам Іванам Антонавічам, – гаворыць Яўген Пятровіч. – Анатоль – творчы чалавек, член Саюза мастакоў Беларусі. І вельмі няўрымслівы ў вывучэнні гісторыі нашага краю. Ён жыве ў Брэсце, але шмат робіць для сваёй малой радзімы. Столькі розных рэчаў, асабліва прылад вясковага побыту, знайшоў і ўсё клапатліва размясціў у хаце, на падворку – проста дзіву даешся. Мы вельмі цэнім такія намаганні сына і бацькі

▲ **Анатоль Жалудко**
(у цэнтры) з народным
хорам ветэранаў
«Памяць сэрца»

Жалудко, бо іх музей захоўвае цікавую гісторыю нашай гаспадаркі...

У словах дырэктара шчырае захапленне, што мяне асабліва кранула. Не толькі пра добрыя цэнтнеры збожжавых, пра высокія прыбаўленні ў вазе і надой гаворыць кіраўнік гаспадаркі, але і пра старыя плугі, бароны, кросны і многія іншыя вясковыя рэчы, якія даўно аджылі свой век і цяпер, здавалася б, нікому не патрэбныя. Аказваецца, патрэбныя, ды яшчэ як! Вясковыя дзеці ведаюць, што такое камп'ютар, умеюць карыстацца інтэрнэтам. І тут усё заканамерна. Але ж надзвычай важна, каб хлопчыкі і дзяўчынкі ўбачылі ў музеі і тое, чым аралі і засявалі тутэйшую зямлю, як яе даглядалі і любілі іх прапрапрадзеды.

Нечаканае і дарагое

Вёсцы Чарнякава, без перабольшання, моцна пашанцавала. Тут нарадзіўся Анатоль Гладышчук, прафесар Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта, апантаны краязнавец, падарожнік, пісьменнік, які ўжо многія гады настойліва вывучае гісторыю гэтага маляўнічага куточка.

Іншы раз да многіх з нас, асабліва тых, хто нарадзіўся і вырас у вёсцы, пад старасць прыходзіць неймаверная цяга да родных мясцін, вёскі і вёсачкі, дзе назаўсёды засталіся карані. Не стаў выключэннем і аўтар гэтых радкоў. Больш чым праз шэсцьдзесят гадоў, як пакінуў тая дарагія сэрцу вытокі, да мяне прыйшло нечаканае, хвалюючае жаданне як мага часцей іх наведваць. Прыйшло дзякуючы глыбокай адданасці, не пабаюся гэтага слова, самаахварнасці Анатоля Гладышчука.

– Анатоль Антонавіч, што значыць для вас асабіста ваша Чарнякава?

– Калі без пафасу, то гэта «гняздо», дзе нарадзіўся, дзе пабачыў свет такім, які ён ёсць. І з якім ты будзеш параўноўваць усё астатняе, што зведаеш, да канца жыцця. З гэтым нічога зрабіць нельга, ды і не трэба, таму што гэта – твая радзіма.

– З чаго пачалося ваша даследаванне гісторыі роднай вёскі? Што вы адкрылі для самога сябе, што больш за ўсё здзівіла, уразіла?

– Такого канкрэтнага пачатку не было. Любіў размаўляць са сваёй бабуляй Таццянай, самай лепшай бабуляй у свеце. Потым пачаў нешта выпытваць у мамы, затым набыў магнітафон і стаў гэтыя размовы запісваць... І пайшло-паехала, сёння цаны няма тым дыялогам.

Неяк унутрана я адчуваў, што Чарнякава нечым адрозніваецца ад навакольных вёсак. Паселішча дало моцны штуршок развіццю мясцовай гаспадаркі, адукацыі, культуры і г. д. Такі прыклад: у 1903 годзе пры народным вучылішчы ў Чарнякаве пражывала пяць настаўнікаў. Я ўжо не кажу пра мясцовага шляхціца Ігната Шэмета, які скончыў Віленскі ўніверсітэт і меў навуковую ступень доктара філасофіі.

Мая работа па даследаванні гісторыі вёскі вядзецца даўно. Але я не ўяўляў, што ў архівах Гродна, Мінска, Вільні, Варшавы, Любліна захавалася такая колькасць дакументаў аб Чарнякаве і вёсках, якія гістарычна да яго адносіліся. А гэта – Пешкі, Боркі, Міхалкі, Лясковічы і Горск. Амаль усё, што мною знойдзена ў архівах, да гэтага было невядома.

– А што самае прыемнае і радаснае ў даследаванні?

– Самае прыемнае і радаснае, што я нарадзіўся ў такім месцы, як Чарнякава. Каго вы здзівіце сёння тым, што нарадзіліся ў горадзе-мільённіку? Мая самая жаданая мара – падрыхтаваць і выдаць кнігу пра гэтую вёску.

– Чарнякава – ваша малая радзіма. Што, на вашу думку, трэба ажыццявіць, каб даследаванні нашых вёсчак, якія маюць багатую гісторыю, папаўнялі і ўзбагачалі гістарычную спадчыну Беларусі?

– Цяжка меркаваць, што будзе, але падтрымка тым, хто такую надзвычайную важную работу праводзіць, патрэбна...

Анатоль Гладышчук – загадчык кафедры фізікі. На першы погляд, вельмі далёкі занятак ад краязнаўства. А вось умее спалучаць адно з другім. Сам прызнаецца: калі б не быў тым, кім ёсць ва ўніверсітэце, то гэтага даследавання проста не атрымалася б.

Анатоль Антонавіч разважае:

– Уяўляеце, як радасна прыадкрыць гістарычную тайну той маленькай мясціны на зямлі, дзе табе пашчасціла ўбачыць свет і стаць дарослым. Гэтае месца мела сталую гістарычную назву – Кобрынская пушча. Тут у сярэдзіне XVI стагоддзя ўзнікла невялікае лясное паселішча Чарнякава. Гэта я ўстанавіў на падставе архіўных дакументаў. Ніколі не думаў, што я вырас у Кобрынскай пушчы, на яе ўсходнім абрусе...

Добра разумею апантанасць і заклапочанасць майго земляка, калі ён гаворыць, што нельга краязнаўцам цяпер дарэмна траціць час. Такое проста недаравальна, бо столькі яшчэ нязведанага і неадкрытага на беларускай зямлі. Нават у такім маленькім паселішчы, як яго роднае Чарнякава.

Прыгажосць сваімі рукамі

Даўно я заўважыў наступнае. Кіраўнікі аграпрадпрыемстваў Бярозаўскага раёна аднолькава клапацяцца пра вытворчасць, эканоміку, быт сваіх вясцоўцаў і... пра захаванне памяці, якая жыве ў гэтых мясцінах.

◀ Анатоль Гладышчук, прафесар Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта

Вось, напрыклад, адкрытае акцыянернае таварыства «Боркаўскае». Яго дырэктар Мікалай Дземідовіч – асоба шматгранная, чалавек шчыры, выключна добры да людзей. У ім арганічна спалучаюцца лепшыя якасці беларускага селяніна-аграрыя, кіраўніка, патрыёта

◀ Мікалай Дземідовіч, дырэктар ААТ «Боркаўскае», каля старой ліпы

сваёй Радзімы. Што для яго значаць зямля і праца на ёй?

– Ды ўсё, – адказвае суразмоўца. – Бо колькі пражыў, дык гэтыя гады і аддаў вёсцы, зямлі-карміцельцы. Больш за 30 гадоў узначальваю гаспадарку ў Борках. Нашы вясцоўцы надзвычай руплівыя, добрасумленныя людзі, разумеюць мяне, я – іх, у гэтым наша агульнае шчасце. Вёска Боркі цяпер аграгарадок. За свае сродкі гаспадарка пабудавала цэлую вуліцу індывідуальных вельмі прыгожых катэджаў, назвалі яе Вішнёвай. Цяпер забудоўваем іншую вуліцу – Савецкую. Да нас прыязджаюць жыць з Украіны, Расіі, Казахстана, Азербайджана. Мы іх прымаем па-нашаму, па-беларуску, шчыра і сардэчна. Калі ты не лайдак – жыві з намі, тут месца хопіць усім і работы таксама.

На ўласным вопыце пераканаўся, што пастаянны клопат пра кожную, нават маленькую вёску, кожны падворак, побыт сялян не менш важны, чым клопат пра вытворчасць. Ва ўсіх вёсках, што ўваходзяць у наша таварыства, заасфальтаваны вуліцы, а таксама пад'езды да ферм і мехдвароў. Непазнавальна змяніліся ўсе аб'екты сацкультбыту ў сувязі са стварэннем аграгарадка. Гаспадарка клапаціцца пра школу, дзіцячы сад, колькасць выхаванцаў у якіх павялічваецца. І гэта, паверце, мяне асабліва радуе...

Прыгажосць у ААТ «Боркаўскае» ствараюць сваімі рукамі. Тут усё дагледжана, мае прыстойны выгляд. А добра вядома, што прыгажосць узнімае настрой, надае асаблівую атмасферу, і чалавек ставіцца да сваёй працы з большай ахвотай і адказнасцю.

Мікалая Дземідовіча добра ведаюць у раёне і як стараннага, нястомнага захавальніка мінуўшчыны.

– Мы павінны як мага больш ведаць пра тых мясціны, дзе жывём, – лічыць ён. – І любыя звесткі тут вельмі важныя. Паставілі, напрыклад, памяtnы знак з нагоды 150-годдзя народнага вучылішча ў вёсцы Чарнякава, тут калісьці займаліся прапрадзеды і прапрабабулі цяперашніх карэнных жыхароў навакольных паселішчаў. Збераглі, абгарадзілі старую,

сапраўды гістарычную ліпу недалёка ад вёскі Пешкі. Даглядаем яе, няхай расце столькі часу, колькі ёй прызначана прыродай. Гэта ж памяць – і пра людзей, якія калісьці тут жылі і працавалі, і пра падзеі, што тут адбываліся. Ды й наогул, цяпер каля ліпы – утульны маляўнічы куточак. Такая прыгожая часцінка прыроды, якая арганічна ўвайшла ў наша цудоўнае наваколле...

Яшчэ мясцовыя жыхары сардэчна гавораць: «Дзякуй вам, Мікалай Іосіфавіч, за царкву». Гэты храм у вёсцы Чарнякава мае даволі салідны ўзрост. Патрабавалася рэстаўрацыя, але ж у тых часы, наадварот, цэрквы зносілі. А мясцовыя вернікі настойліва прасілі падрамантаваць будынак. І калі быў дадзены дазвол на рэстаўрацыю царквы, М. Дземідовіч дапамог. Найперш замянілі фундамент. Абшалавалі сцены, замянілі дах. Сабралі ўсё, што змаглі, з царкоўных рэчаў, нават ва Украіне знайшлі тое, што калісьці было вывезена з гэтага храма. Цяпер царква аб'яўлена помнікам гісторыі і культуры Беларусі як узор драўлянага дойлідства.

Агульнымі клопатамі ў вёсцы Міхалкі ператварылі закінутую сядзібу, пабудаваную ў 1919–1920 гадах Фёдарам Зялёнкам, у сямейны дом-музей «Хутар дзед Хведара». Стары дом прыбралі, дзе трэба, падрамантавалі. Вельмі шмат зрабілі ўнучкі Фёдара Зялёнкі – Вера Захарова і Марыя Юдчыц. А мясцовыя жыхары самі пачалі прыносіць розныя прадметы. Так у музеі з'явіліся дзяжа, саматканая льняная вясельная сукенка і шмат іншага. Цяпер сюды прыязджаюць родныя, прыходзяць аднавяскоўцы, людзі з навакольных паселішчаў, дзеці. Стала добрай традыцыяй праводзіць свята вёсак Міхалкі і Кашалёва на тэрыторыі дома-музея.

Сажалка ды «Васілёк»

Такое воднае раздолле каля невяліччай вёскі Новае называць сажалкай няёмка: плошча – 34 гектары, як возера. Чаму ж мясцовы жыхар Мікалай Аўдзей выбраў гэтую мясціну, чым яна прывабіла пенсіянера?

▲ Свята-Мікалаеўская царква ў в. Чарнякава

– Раней тут здабывалі торф, – расказвае ён. – Вось і засталася на месцы распрацоўкі вялізная сажалка, у якой доўгі час не было сапраўднага гаспадара.

Вялікае балота, непразны густы чарот, сапраўдная палеская экзотыка. Я не мог змірыцца з тым, што такая маляўнічая мясціна адзічэла. Узяў сажалку ў арэнду і распачаў работу. Найперш падумаў пра аматараў-рыбакоў. Пабудавалі 18 пірсаў, прычым не абы-якіх, а трывалых, зручных, на іх рыбакі нават палаткі ставяць. Па ўсім перыметры сажалкі зрабілі асвятленне. Зладзілі 5 прыгожых альтанакаў.

Але ж для тых аматараў, якія прыязджаюць сюды, галоўнае не рыбацкая здабыча, а сам працэс лоўлі рыбы, станоўчыя эмоцыі. Ну, і час, праведзены сярод цудоўнай беларускай прыроды. Адкуль прыязджаюць? Зразумела, з Беларусі. А яшчэ з Расіі, Украіны, Латвіі, нават Ізраіля.

Сярод гасцей Новага ёсць і знакамітыя людзі. Кожны год тут бывае алімпійская чэмпіёнка Юлія Несцярэнка. Яна прыязджае сюды з мужам. Тут ім вельмі падабаецца, шанцуе на ўлоў. Паспытаў на сажалцы рыбацкае шчасце і алімпійскі чэмпіён па фрыстайле Антон Кушнір. Гасцінна прымаюць тут усіх, хто прыязджае. Так і зажыла па-новаму вёсачка Но-

вае. Тут нават вяселлі спраўляюць, для чаго абсталявалі спецыяльную альтанку.

Вёска Касцюкі таксама доўгі час лічылася бесперспектыўнай. Але нядаўна тут з'явіўся «Васілёк». Так прыгожа назваў сваю аграсядзібу мясцовы жыхар Віталь Амялюсік. Зразумела, аграсядзіба цяпер не навіна, іх мноства. Але ж «Васілёк» мае сваю адметнасць.

– Мая сям'я, ствараючы гэтую аграсядзібу, хацела, па-першае, крыху ажывіць вёсачку Касцюкі, – расказвае Віталь Васільевіч. – Па-другое, добраўпарадкаваць гэты цудоўны куточак. Тут жа калісьці жыў мой дзед, ён шмат сіл і сродкаў патраціў на тое, каб пашырыць зямельны ўчастак, але быў раскулачаны. Па-трэцяе, было жаданне аднавіць сялянскі побыт: няхай людзі, якія прыязджаюць сюды, адчуюць непаўторны каларыт беларускай вёскі. Ну і, вядома, зведаюць сапраўдную душэўную асалоду ад сустрэчы з мясцовай прыродай...

Гаспадары пабудавалі двухпавярховы драўляны катэдж, у ім банкетная зала, пакоі для пражывання. Другі дом – з блокаў, і тут поўны камфорт. Гасцям прапануюць, так бы мовіць, вясковую экзотыку – начлег на вышках.

– А харчаванне ў нас – стравы гэтай мясцовасці, якія гатавалі прабабуля і бабуля, – гаворыць Віталь Амялюсік. – Ежа вясковая, багатая, смачная. Запечанае мяса, грыбы ў смятане, бліны на смятане і з варэннем, галушкі абсмажаныя, тушаная капуста ў чыгуне, салёныя ў бочках агуркі і памідоры... Госці заўсёды хочуць пакаштаваць нешта арыгінальнае, нечаканае, па даўніх мясцовых рэцэптах.

Хтосьці з вяскоўцаў назаўсёды застаўся там, дзе нарадзіўся. Хтосьці даўно пераехаў у горад. Але дзе б ні жыў кожны з нас, давайце, хто як можа, зробім нешта карыснае і добрае для тых куточкаў роднай зямлі, што назаўсёды застануцца для нас малой радзімай.

Міхаіл ШЫМАНСкі,
журналіст, заслужаны работнік
культуры Беларусі,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі

◀ **Мікалай Аўдзей,**
дырэктар
ТАА «Бярозатур»

